

ДРОГОВИЩЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Володимир ШАРАН

22 червня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Польська літературознавча методологія

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність: 014 Середня освіта. Мова та література (Польська мова і література)
 Освітня програма: Середня освіта (Мова і література (польська, англійська))
 Статус дисципліни: вибіркова
 Факультет: філологічний
 Кафедра: світової літератури та славістики
 Мова навчання: польська
 Дані про вивчення дисципліни:

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
			Кредити ЄКТС	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	I	I	4/120	44	30	–	14	–	76	–	–	+

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки магістрів (90 кредитів ЄКТС)

Розробник:

Підпис

Віра МІЕНЬОК, кандидат філологічних наук, доцент
Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

Погоджено гарантом програми:

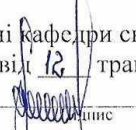

Підпис

Ігор РОЗЛУЦЬКИЙ, кандидат філологічних наук, викладач
Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

Схвалено на засіданні кафедри світової літератури та славістики

Протокол № 5 від 12 травня 2021 р.

Завідувач кафедри

Підпис

Лєся КРАВЧЕНКО
Ініціали та прізвище

Схвалено на засіданні науково-методичної ради філологічного факультету

Протокол № 5 від 28 травня 2021 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету

Протокол № 6 від 22 червня 2021 р.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна мета курсу: фахове вдосконалення ключових предметних компетентностей студентів у процесі теоретично-літературної та дослідницької діяльності; засвоєння основних критичних та теоретичних методів аналізу й інтерпретації літературних текстів та текстів культури з їх практичним застосуванням у літературознавстві; вивчення міметичних, експресивних, прагматичних методологій літературознавчих досліджень, а також зв'язків між літературним текстом та історичними, соціальними й культурними контекстами; вивчення основних сучасних літературознавчих напрямів, течій та шкіл; опанування міждисциплінарними методологіями дослідження літератури та їх використання у власному науковому дослідженні. Водночас навчальна дисципліна має на меті заохочення студентів до досягнення інтелектуального ресурсу сучасного літературознавчого дискурсу; поглиблення науково-дослідницьких зацікавлень та мотивацій; сприяння формуванню інтелектуально активної особистості з високим рівнем професійної підготовки, гуманістичним світоглядом, національно усвідомленою позицією та відкритістю на діалог зі світовою науковою думкою.

Завдання: формування поглиблених знань про основні напрями розвитку та найважливіші нові здобутки у царині польського та світового літературознавства; засвоєння основних питань польського літературознавства та спеціалізованої термінології; здійснення вибору, аналізу та оцінки інформації за допомогою різних методів літературознавчого дослідження; вироблення базових дослідницьких умінь та навичок у галузі літературознавства; культивування світового, польського та українського внеску у розвиток літературознавства та використання різних методів дослідження у власній літературознавчій практиці в освітньому процесі та у професійній діяльності вчителя-полоніста.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування й удосконалення у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми:

Загальні компетентності:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність проведення досліджень на належному рівні.
3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності спеціальності:

1. Здатність володіти іноземною мовою в галузі професійної діяльності.
2. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.
3. Здатність до інтерпретування мовно-культурних та літературно-мистецьких явищ, процесів, напрямів, тенденцій, архетипів і стереотипів, закономірностей та специфіки окремих історичних епох, національних культур, мовно-культурних регіонів.
4. Уміння використовувати можливості сучасних інформаційних технологій, мережевих програмних систем та інтернет-ресурсів для вирішення теоретичних і практичних завдань у галузі лінгвістики та літературознавства.
5. Здатність здійснювати наукові дослідження, володіти сучасною методологією, принципами та методами наукових досліджень.

Програмні результати навчання:

1. Налагоджувати співпрацю з різними соціальними інституціями, загальноосвітніми закладами та батьками з метою забезпечення якості освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів.
2. Володіти сучасними принципами й методами лінгвістичного та літературознавчого аналізу, систематизації та інтерпретації існуючих джерел дослідження обраної наукової проблеми, уміти виявляти закономірності та зв'язки між ними; здатність проектувати та здійснювати емпіричні й експериментальні дослідження; уміння проявляти творчі та інноваційні здібності під час наукового дослідження.
3. Володіти філософськими принципами трактування мовних і літературних явищ,

напрямів, закономірностей, історично-культурних традицій та індивідуальних особливостей і новаторств у літературній творчості.

4. Уміти фахово застосовувати літературознавчий та мовознавчий понятійно-термінологічний ресурс під час навчання мови і літератури в загальноосвітній школі та інших освітянських установах; фахово володіти класично усталеними у теоретичному континуумі та сучасними методиками навчання польської мови й літератури, української мови й літератури та зарубіжної літератури.
5. Володіти знаннями з теорії та практики літературного перекладу, літературної критики та компаративістики; вміння застосовувати їх у власній науково-дослідницькій практиці та освітньо-педагогічній діяльності вчителя-філолога.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Польська літературознавча методологія» викладається на базі фундаментальних, професійно орієнтованих дисциплін, що забезпечують інтеграцію наукових та профільовано фокусованих знань: «Вступ до літературознавства», «Інтерпретація літературного твору», «Філософія», «Історія польської літератури», «Історія української літератури», «Історія зарубіжної літератури».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Набуті студентами знання й уміння з навчальної дисципліни «Польська літературознавча методологія» суттєво впливають на вироблення теоретично-літературного інструментарію професійного аналізу й інтерпретації літературних явищ та фактів, що є необхідною передумовою й базою для якісного виконання студентами кваліфікаційних робіт з обраної спеціальності. У підсумку вивчення цієї дисципліни здобувач повинен набути такі результати навчання:

Знання: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів; різноманітність методологічних позицій, теорій, шкіл, тенденцій літературознавства у поєднанні з іншими галузями гуманітаристики; основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства.

Уміння: будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; володіти базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; самостійно здобувати знання та розвивати дослідницькі навички в галузі літературознавства; критично оцінювати методологічний інструментарій дослідження літератури та здійснювати власне дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною та ЄКТС.

A (90–100) – *(відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)*: отримує здобувач вищої освіти другого ступеня, який демонструє відмінне знання основних методологій вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципів, методів та технік аналізу й інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературних доктрин від антипозитивістського зламу до наших днів; різноманітних методологічних позицій, теорій, шкіл, тенденцій літературознавства у поєднанні з іншими галузями гуманітаристики; основних напрямів розвитку та здобутків сучасного польського літературознавства; окрім цього, студент вміє будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; володіє базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; самостійно здобуває знання та розвиває дослідницькі навички в галузі літературознавства;

критично оцінює методологічний інструментарій дослідження літератури та здійснює власне дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

В (82–89) – (*вище середнього рівня з кількома помилками*): завдання у цілому виконано в повному обсязі, проте є незначні недоліки у виконанні роботи – окремі ознаки неповноти розуміння й знання програмного матеріалу. Здобувач вищої освіти другого ступеня демонструє добрі знання основних методологій вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципів, методів та технік аналізу й інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературних доктрин від антипозитивістського зламу до наших днів; різноманітних методологічних позицій, теорій, шкіл, тенденцій літературознавства у поєднанні з іншими галузями гуманітаристики; основних напрямів розвитку та здобутків сучасного польського літературознавства; окрім цього, студент вміє будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; володіє базовими та подекуди інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; самостійно здобуває знання та розвиває дослідницькі навички в галузі літературознавства; критично оцінює методологічний інструментарій дослідження літератури та здійснює власне дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

С (75–81) – (*в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок*): отримує здобувач, який демонструє достатні знання теоретичних та прикладних проблем методології літературознавчих досліджень, зокрема: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів; різноманітність методологічних позицій, теорій, шкіл, тенденцій літературознавства у поєднанні з іншими галузями гуманітаристики; основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства; також студент на достатньому рівні вміє будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; здебільшого володіє базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; самостійно здобуває знання та на достатньому рівні розвиває дослідницькі навички в галузі літературознавства; загалом оцінює методологічний інструментарій дослідження літератури та посередньо здійснює власне дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

Д (67–74) – (*непогано, але зі значною кількістю недоліків*): отримує здобувач, який виявив недостатньо міцні знання теоретичних та прикладних проблем методології літературознавчих досліджень, зокрема: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів; основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства; водночас студент не демонструє достатніх умінь будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; відчуває труднощі в оперуванні базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; лише частково самостійно здобуває знання та слабо розвиває дослідницькі навички в галузі літературознавства; не вміє оцінювати методологічний інструментарій дослідження літератури та на недостатньому рівні здійснює власне дослідження літературних текстів, майже без застосування відповідних методологій.

Е (60–66) – (*виконання відповідає мінімальним критеріям*): отримує здобувач, який загалом виявив посередні знання навчального матеріалу, майже не спирається на основні та додаткові рекомендовані джерела літератури, слабо володіє теоретичними та прикладними питаннями методології літературознавчих досліджень, зокрема: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів;

основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства; водночас студент не демонструє умінь будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; відчуває значні труднощі в оперуванні базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; не вміє самостійно здобувати знання та не розвиває дослідницьких навичок у галузі літературознавства; не здійснює власного дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

FX(35–59) – (з можливістю повторного складання): отримує здобувач, який виявив незнання значної частини теоретичних та прикладних питань методології літературознавчих досліджень, зокрема: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту з використанням сучасних теоретично-літературних концепцій; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів; основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства; водночас студент не вміє будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; слабо володіє базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; не демонструє дослідницьких навичок у галузі літературознавства; не здійснює власного дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

F(0–34) – (з можливістю повторного складання): отримує здобувач, який виявив незнання суттєвої більшості теоретичних та прикладних питань методології літературознавчих досліджень, зокрема: основні методології вивчення й дослідження літературних явищ та фактів; принципи, методи й техніки аналізу та інтерпретації літературного тексту; теоретично-літературні доктрини від антипозитивістського зламу до наших днів; основні напрями розвитку та здобутки сучасного польського літературознавства; водночас студент не вміє будувати одну або декілька гіпотез літературознавчого аналізу в межах окремої теми; не володіє базовими та інноваційними знаннями новітніх літературознавчих методологій; не здійснює власного дослідження літературних текстів із застосуванням відповідних методологій.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- відповіді, виступи, дискусії, презентації на практичних заняттях;
- підсумкова контрольна робота на основі засвоєного матеріалу;
- індивідуальне дослідницьке завдання;
- самостійна робота студентів;
- екзамен.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Методологія літературознавчих досліджень як фундамент сучасної теорії літератури. Методологія літературознавчих досліджень як частина теорії літератури, її зв'язок із поетикою та філософією літератури. Множинність сучасних визначень літературної методології/теорії. Постструктуралістський злам та заперечення необхідності теорії літератури, концепція «кінець теорії». Фази нових зацікавлень методологією літературознавчих досліджень: антипозитивістський злам, період структуралізму, зародження постструктуралізму та дискусії 80-х років XX століття. Труднощі у визначенні сфери обов'язків методології досліджень літератури. Методологія літературознавчих досліджень та поетика, історичний поділ теорії літератури та поетики. Наукове становлення методології літературознавчих досліджень у період структуралізму, структуралістські дефініції теорії літератури, конфлікт теорії та літератури. Методологія досліджень літератури та літературна інтерпретація: постструктуралізм як реакція на теоретичну ортодоксію та деконструкція; співвідношення теоретичних моделей та практик літературної методології на початку XXI століття. Дискусії про свободу інтерпретації у XX столітті: дискусія Поля Рікера з Ніцше, Фройдом та Марксом у 60-х роках XX століття, спір деконструктивістів із прихильниками традиційної герменевтики – Жак Дерріда проти Ганса

Георга Гадамера (80-ті роки), американська дискусія «Проти інтерпретації» (1982–1985) – зародження прагматизму як літературознавчої методології, спір про межі інтерпретації у Кембриджі (1990) – Умберто Еко, Річард Рорті, Джонатан Каллер. Інтерпретаційно-герменевтичний та науково-аналітичний напрями у сучасній методології літературознавчих досліджень. Основні питання постструктуралізму та теорія постмодерну у контексті методології літературознавчих досліджень. Культурний поворот у постсучасних дослідженнях літератури. Пріоритети інтерпретації у нинішній літературній методології. Методологія досліджень літератури як поетика культури. Основні методологічні підходи до провадження досліджень літератури: формулювання гіпотез та проблем дослідження, аналіз дотеперішніх досліджень обраної проблеми, бібліографія, вибір методу/методів дослідження.

Тема 2. «Смерть автора» та криза методології літературознавства. Антипозитивістський та постструктуралістський злами. Інтерпретація та надінтерпретація. Постструктуралістська теорія Ролана Барта «смерть автора» (однойменний есей 1967 року, польський переклад Міхала Павла Марковського, 1999) та народження читача як пріоритетного учасника літературного процесу й дослідницької рефлексії над літературою. Постулат непрочитуваності літературного тексту через призму т.зв. авторської інтенції. Вилучення Бартом з інтерпретаційного дискурсу категорії «автор», трактованої як єдине джерело знань для правильного прочитання твору. Методологічне заперечення питання «що мав на увазі автор?» як необґрунтованого (інтенції автора не записані в жодному тексті). Два докази феномена відсутності автора у тексті: концепції структуралістів щодо суб'єктів мовлення у літературному творі; природа сучасної літератури, що повертається до своїх первісних коренів – заміна терміна «автор» терміном «скриптор». Розуміння літератури як інтертекстуального простору. Підвищення рангу читача: читач як фактичний творець тексту (літературна інтерпретація та літературознавче дослідження як читацькі компетентності). «Інтерпретаційний поворот» у методології літературознавчих досліджень як наслідок антипозитивістського та постструктуралістського зламів: зміщення акцентів літературознавчих зацікавлень з теорії на практику (інтерпретацію). Методологічний підхід: обов'язок сучасного літературознавця полягає не у створенні чергових теоретичних моделей, а в інтерпретуванні літератури. Методологічна полеміка в Кембриджі 1990 року: інтерпретація, надінтерпретація чи використання літератури для власної мети читача/дослідника? Критерії значення літератури за Умберто Еко: інтенції автора (*intentio auctoris*), інтенції читача (*intentio lectoris*), інтенціональність тексту (*intentio operis*). Теорія «модельного читача», концепція інтерпретації як фальсифікації. «Неметодична критика» Річарда Рорті: критерії оптимального прочитання/дослідження тексту; звернення до емоційної сфери інтерпретатора/дослідника. «Захист надінтерпретації» за Джонатаном Каллером: відмінності між «розумінням» та «надрозумінням» тексту; актуалізація різних контекстів інтерпретації/дослідження; три критерії інтерпретації/дослідження.

Тема 3. Текст та підсвідомість. Психоаналіз у літературознавстві: Фройд, Юнг, Лакан, новітні дослідження афектів. Літературний текст як висловлювання, система знаків та художня цілість. Текст у літературознавчій систематиці: літературний твір як предмет наукового дослідження – джерела, процесуальність та результати літературознавчих досліджень; відмінність літературознавчих досліджень від усталених результатів дослідження (теоретичних, історичних, критичних тощо). Генеалогія психоаналізу та її зв'язок із методологією літературознавчих досліджень: «мовленнєва терапія» Зигмунда Фройда (*talking cure*) та первинне визначення психоаналізу; метод катарсису через інтерпретацію оповіді; надання змісту незбагненному. Психоаналіз Фройда як літературознавча методологія: інтерпретація/дослідження як відновлення неусвідомленого змісту тексту. Галузі застосування психоаналізу: терапія, герменевтика, метапсихологія, антропологія, теорія творчості та рецепції. Літературний текст як прояв психіки автора – психіка автора як текст, відкритий для інтерпретації/дослідження. Мотиваційні положення явища сублімації – літературна творчість як сублімація. Теорія сновидінь Фройда та літературна інтерпретація/дослідження; інтерпретація як перехід від явних до прихованих

шарів та значень тексту; питання психічного життя інтерпретатора/дослідника. Психоаналіз Карла Густава Юнга: теорія підсвідомості у дослідженнях колективних уявлень (ідей); архетипні уявлення поза межами індивідуальної підсвідомості. Теорія архетипів як позаособистісних структур уяви та первинних образів колективного несвідомого. Теорія Юнга як методологія літературознавчих досліджень: наближення до суті та структури архетипу через деконструкцію символу. Реінтерпретація теорії Фрейда у Жака Лакана: мова як несвідоме; концепції Іншого та Реального; акт творчості як мовний акт (акт несвідомого). Концепція літературної творчості Лакана: маскування Реального через ототожнення письменника із символічним літературним покликанням; літературна творчість як травма. Потенціал психоаналізу для методології літературознавчих досліджень: заперечення картезіанської концепції суб'єкта; дискурсивна природа підсвідомості; неавтономність літературного тексту; літературний текст як симптом. Афективний злам у дослідженнях літератури після 1989 року: стратегії та стилі досліджень афектів у інтердисциплінарній перспективі; концепція літературної творчості як афективного виміру досвіду автора та інтерпретатора/дослідника; афективна компонента у контексті сучасних досліджень літератури; літературний текст як трансмісія афектів (тілесність, симптоматологія, досвідчування травми, мистецькі та політичні афекти). Відмінності між афективною реакцією на літературний факт та розумінням його змісту. Новітні дослідження афектів як метод літературознавчих досліджень.

Тема 4. Текст та читання: школа Нової критики. Читання/лектура як основоположне джерело, процес та результат літературознавчого дослідження. Читач – інтерпретатор – дослідник літератури: методологічна, системна та суб'єктна цілість. Школа Нової критики (New Criticism) / американський формалізм – британсько-американська школа у теорії літератури: генетичний зв'язок із літературною критикою Томаса Стернза Еліота та Езри Паунда; заперечення біографічно-психологічної, культурно-історичної та соціологічної інтерпретації на користь семантичного аналізу літературного тексту; концепція тексту як автономної семантичної структури, що функціонує виключно у літературних та мистецьких контекстах. Трактатування Новою критикою категорій метафори, символу, іронії, парадоксу. Антиінтенціональний (заперечення значення інтенцій автора) та ергоцентричний (орієнтація на текст, «чисте дослідження») характер літературознавчих досліджень Нової критики. Концепція ядра (внутрішня єдність) та деталей (логічний зміст) літературного тексту: структура та текстура літературного твору. Нова критика як методологія дослідження індивідуальної текстури літературного твору. Пріоритети естетизму форми над етичним змістом у літературі та літературознавчих дослідженнях; протиставлення класичній німецькій герменевтиці. Аналіз літературної критики та теорія еретизму парафрази Клінта Брукса як відрив змісту від форми (ігнорування форми) у літературознавчих дослідженнях. Праці Роберта Пенна Воррена «Як розуміти поезію» та «Як розуміти прозу» – класичні взірці Нової критики; трактування поезії як «протиотрути» політизованій культурі. Вільям Емпсон як представник контекстуальної критики; теорія багатозначності поетичної мови. Теоретично-літературна концепція Аллена Тейта: виключення сприймання читача, інтенції автора, історичного та культурного контекстів, моралістичної упередженості в аналізі літературного твору. Перегляд теорії «виключення читача» у теорії «читач-відповідь» (Стенлі Фіш: «Література в читці»). Теорія уважного читання Теренса Хокса: суб'єкт та об'єкт дослідження (читач і текст) як стабільні й незалежні форми, а не продукти «ідеології ліберального гуманізму». Трансформації теорій Нової критики у перспективі методології літературознавчих досліджень: концепції літературного тексту, питання ролі читача й читання у процесі літературознавчих досліджень.

Тема 5. Літературний жанр: структуралізм та формальна школа. Літературна генологія та її трансформації від класицистичних до модерністських трактувань. Жанрологія та антипозитивістський злам: ідеографічні пріоритети та розмивання жанрових меж і диференціацій літератури; «вічні» жанрологічні проблеми та теорія жанрів Бенедетто Кроче. Проблеми схрещення та синтезу жанрових форм, системного зв'язку категорій літературного роду, виду та жанру з іншими категоріями й поняттями генетичної,

структурної та рецептивної поетики. Компаративна генологія та структуралістська теорія літературних жанрів Стефанії Скварчинської. Основні поняття жанрології у контексті структуралізму та формальної школи: жанровий канон, жанровий синтез, жанрова домінанта, жанрова матриця, жанрова модальність, неканонічні жанри, метажанр, авторські жанроозначення. Тартуська філософсько-літературознавча школа Юрія Лотмана (праця «Структура художнього тексту»): розмежування тексту як смислової, художньо-філософської цілості та тексту як ідейної структури. Структуралістське трактування літературного жанру: у літературному творі все підпорядковано меті висловлювання, упорядковано; будь-який текст можна розкласти на первинні елементи. Формалістська жанрологія: віднайдення стійких структур, характерних для того чи іншого жанру. Жанрологічні концепції Юрія Тинянова: іманентна націленість жанру на самореалізацію; літературний контекст як важіль жанрових утворень; жанрові дифузії. Органічний, системний та мовний формалізм і лінгвістичний аналіз літературного тексту. Провідні структуралістські теорії літературних жанрів: неістотність соціологічного та біографічного методів літературознавства; жанр як логічна схема класифікації літературного процесу; концептуальні видозміни у рецепції жанрових форм (Рене Уеллек, Остін Уоррен); соціолінгвістична теорія «живлення/щеплення» складних літературних форм за рахунок простіших (Костянтин Жоль); тематична теорія літературних жанрів Яна Мукаржовського. Структуралістська категорія «письма» та проблема деперсоналізації літературної творчості. Трансформації канонів жанрології у постмодерністську добу. Структуралістсько-формальна жанрологія як метод літературознавчих досліджень.

Тема 6. Простір і час у літературі: хронотоп Бахтіна, когнітивний та наратологічний методи літературознавчих досліджень. Часопростір як літературознавча проблема. Дослідження літературного часопростору (часу та простору літературної фікції) як традиційна та новітня методологія літературознавчих досліджень. Теорія фабули як послідовності подій у просторі та тексту як часопросторової цілості подій. Спільність та відмінність у дослідженнях топосів, фабулярного часу та часового континууму художнього світу. Теорія хронотопу Михайла Бахтіна та її непридатність для досліджень часопростору модерністської прози й окремих візрів літератури постмодерну. Різновиди хронотопу за Бахтіним та його відмінності у структурі художньої цілості літературного тексту, вимірах авторської інтенції та рецептивних диспозицій інтерпретатора/дослідника. Несинонімічність понять «хронотоп» та «часопростір» як методологічна проблема. Когнітивістика як літературознавча методологія та емпіричний аналіз літературного тексту на основі когнітивної лінгвістики. Когнітивна поетика як інтердисциплінарна галузь, не тотожна класичній поетиці; генеза когнітивної поетики на межі проблем поетології та перцепції. Когнітивна поетика як сучасна методологія літературознавчих досліджень. Автор – текст – читач як центральна проблема когнітивної поетики. Зв'язок когнітивної поетики з теорією пізнання та філософією літератури. Культурний поворот у сучасній методології літературознавчих досліджень та когнітивна поетика. Текстовий досвід та передумови сприймання часопросторової єдності літературного тексту. Поетична фігура, літературний персонаж, простір і час літературного твору у перспективі когнітивної поетики. Когнітивні дослідження літературної нарації: теорія контекстуальних меж. Провідні поняття когнітивної поетики: схематичність художньої уяви, скрипти, прототипи, метафори, дейксис та дейктичний центр (в тому числі просторовий та часовий), віртуальний та ідеальний читач, світ дискурсу та ментальний простір, світ тексту та його учасники. Типологічний статус наратора у наративній структурі тексту та наратологічні методи літературознавчих досліджень. Провідні поняття наратології: наратив, наративність, нарація, наратор, нарататор. Основні наратологічні теорії: концепція фокалізації Жерара Женетта, «кодова» концепція Ролана Барта, наративна типологія Франца Карла Штанцеля, концепція наративного часу Генрі Міллера, концепція «власного погляду» Бориса Успенського. Продуктивність наратологічної методології у дослідженнях літературних явищ постновочасної доби.

Тема 7. Література та читач: теорії рецептивної естетики. Аксиоматичне положення теорії сприймання й розуміння твору – закон Гумбольдта-Потебні про об'єктивність суб'єктивізму читацького розуміння твору: думка в мові повністю або частково переходить до слухача, хоч від цього не зменшується інтелектуальний статус (власність) мовця. Сприймання літературного тексту як керований автором процес продукування твору адресатом. Структура процесу сприймання: сенсорні процеси (відчуття), перцепція (пізнання), рецепція (розуміння). Сенсорні процеси як фізіологічні чинники та процедури отримання інформації з довколишнього середовища, їх залежність від стану організму й сенсорної системи та від організації комунікативного процесу. Перцепція як процес, пов'язаний із розумінням та залежний від пам'яті перцептивного досвіду читача. Рецепція як специфічно організований процес включення сприйнятого факту чи фактів у поняттєву систему адресата. Основні положення рецептивної естетики Вольфганга Ізера та Ганса Роберта Яussa: трактування літературного модерну та автономності літератури; імпліцитний читач та смислова структура літературного тексту; порожні місця, прогалини, недомовленості, смислові лакуни тексту та їх заповнення/розшифрування у процесі рецепції; природа й структура естетики рецептивної уяви. Апелятивна структура літературного тексту за Вольфгангом Ізером: мовна структура, що вимагає інтеракції між текстом та читачем (апелює до читача). Теорія інтенціональності твору Романа Інгардена та шарово-фазової природи його сприймання. Теорія конкретизації Інгардена: наповнення ідеальним читачем схематичної структури літературного твору як естетичного предмета під час акту читання. Концепція літературної інтерпретації як «інвестицій інтерпретатора» Януша Славінського. Інтенціональність та інтенція як взаємно доповнювані та протилежні поняття у рецептивній естетиці. Комунікативні стратегії літературної рецепції Еміля Штайгера та Ролана Барта. Неопрагматичні стратегії сприймання літературного тексту: теорії Річарда Рорті та Стенлі Фіша. Трансформації рецептивної естетики як сприймання літературних явищ та фактів у широких контекстах культури (культурний поворот).

Тема 8. Інтертекстуальність у літературі: структуралістські та постструктуралістські підходи. Інтертекстуальність як ключова категорія методології літературознавчих досліджень у другій половині XX століття та в добу постновочасності. Витоки інтертекстуальності у 1960–70-х роках: Юлія Крістева про «діалогічні» властивості мови роману у теорії Михайла Бахтіна; категорія «інтертекстуальності» як різновид міжтекстових просторів (висловлювання, літературні твори, твори мистецтва, театральні вистави, інформаційні та медійні повідомлення тощо). Інтертекстуальність як сфера зв'язків та міжтекстових посилянь, у яких беруть участь конкретні літературні твори. Інтертекстуальність як окреслення безлічі різноманітних явищ, що виявляють проникнення літературних творів у «діалогічних» зв'язках із текстовими полями інших творів та зовнішніми позалітературними повідомленнями. Інтертекстуальність як текстова структура та її трансформації: цитати, алюзії, парафрази, стилізації, пародії, полеміка. Інтертекстуальні конструкції конкретних творів та поля міжтекстового впливу. Літературний жанр колажу як інтертекстуальна гра зі змінними потоками міжособистісної взаємодії. Два протилежні принципи структурування інтертекстуальних явищ у літературі: внутрішній зв'язок текстової матерії літературних творів із зовнішніми сферами літературної та нелітературної комунікації; внутрішня смислова інноваційність, що дозволяє подолати залежність літературних творів від зовнішніх упливів. Феномен інтертекстуальності – подолання структуралістської теорії літературного твору як замкнутої конструкції, здатної до власного й окремого існування. Інтертекстуальність та проблема автономії літературного тексту. Теорія транстекстових відносин Жерара Жанетта: інтертекстуальність як присутність одного тексту в іншому через цитати, плагіат, алюзії тощо; паратекстуальність у заголовках, підзаголовках, передмовах тощо; метатекстуальність як коментар, що пов'язує даний текст з іншими текстами; гіпертекстуальність, що виникає між гіпотекстом (попередній текст) та гіпертекстом (пізніший текст), наприклад, у пародіях та пастишах; архітекстуальність як відношення всередині жанру. Інтертекстуальне поняття страху перед впливом: Гарольд Блум про літературний вплив як нечітку концепцію, конфлікт одночасного уникання автором

впливів своїх попередників та черпання у них натхнення. Теорії інтертекстуальності у польській методології літературознавчих досліджень: Міхал Гловінський, Генрик Маркевич, Едвард Касперський, Ришард Ніч.

Тема 9. Література та автор: деконструкція, генетична критика. Теорія деконструкції Жака Дерріди та деконструкціонізм як літературознавча методологія (1970–80-ті роки у США, Єльська школа Поля де Мана). Деконструкціонізм як школа критичного читання текстів, заснована на виявленні механізмів мови, які заперечують цілісне значення й існування тексту – деконструкція не обмежується пошуком мовних механізмів, що заперечують існування тексту. Три контексти деконструкції у філософії Дерріди: антиметафізичний – деконструкція не підпорядковується онтології буття (метафізиці), протиставлення традиційного мислення квазі-трансценденталіям; етичний – деконструкція розважає одиничне, відмінне, невловне, тому наближення до феномену події/явища можливе через відмову від традиційних аналітичних навичок; літературний – література як простір для парадоксу деконструкції (літературний текст є індивідуальним та винятковим, але його винятковість можна дослідити лише у зіставленні з іншими текстами). Основні положення теорії деконструкції Дерріди: література як рефлексія над усім, що ненастанно й неочікувано відбувається у світі; ключові категорії ідіоматичності, інституційності, радикального контекстуалізму, афірмації, інвенції; заперечення позаісторичної суті літератури; текст як індивідуальний та вписаний у літературну конвенцію; заперечення кінцевого контексту того чи іншого тексту; читання як афірмативний процес (треба сказати авторові «так», аби пізнати його текст); деконструкція як інвенція – постійний пошук нових способів та форм опису літератури. Теорія деконструкції Поля де Мана: деконструкцією є кожен літературний текст, що містить нечітку риторику; риторичність тексту суперечить його граматиці та референтній очевидності; читання літературного тексту як негативний процес (заперечення граматичного значення тексту); деконструкція як антиметафізичний спосіб читання (у метафізичній моделі літератури зміст твору міститься поза твором); метою читання є тестування риторичних можливостей тексту. Критика деконструкції: нищівний характер (інвенція), негативізм (афірмація), герметичність (трансценденція). Генетична критика як глобальна літературознавча методологія: вивчення процесів продукування (виробництва) літературних текстів та народження їхніх значень. Теорія письма/письменництва як народження нових значень, а не передавання готових, наявних значень. Структуралізм та поетика як витoki генетичної критики. Понятійний апарат генетичної критики: чернетка, рукопис, текст (фонотекст/генотекст), авантекст, метатекст, сценарій, інтертекст. Проблема автора та «постмодернізм» генетичної критики. Пріоритет вивчення сучасних письменників. Органіцистські та конструктивістські метафори дискурсу генетичної критики: народження та виробництво/продукування літературного тексту як тяглі процеси.

Тема 10. Література та суспільство: гендерні студії, феміністична критика. Термінологічний дискурс гендерних студій як літературознавчої методології. Ключові напрями гендерних студій: *Gender Studies* – вивчення гендерних відмінностей та їх значення у соціумі та культурі; *Queer Studies* – дослідження здебільшого сексуальних відмінностей та їх соціокультурного значення, також дослідження будь-яких відмінностей та іншості. Інтердисциплінарність гендерних студій та квір-досліджень: антропологічний, соціологічний, психологічний, естетичний, культурний аспекти. Засновники та провідні тенденції гендерних студій: американська антропологиня Маргарет Мід (1935) – концепція залежності позиції та функцій особи у суспільстві від «соціального конструкта»; теорія гендерної ідентичності Роберта Дж. Столлера (1964) – індивідуальна гендерна самосвідомість та соціокультурна статя як не біологічно вроджені, а набуті завдяки участі людини в культурі; поняття гендеру у гуманітаристичному дискурсі за Столлером; аналіз патріархальної ідеології за Кейт Мілле (1970); аналіз гендерних культурних поділів за Шуламїт Фаерстоун («Діалектика статі», 1970); популяризація категорії гендер у Енн Оклі («Стать, гендер та суспільство», 1972) – остаточне розрізнення вродженої біологічної статі (секс) та соціокультурної статі (гендер), сформованої в результаті соціокультурних інтеракцій; гендерна система антропологині Гейл Рубін (1975); диференціація гендерних

ролей у феміністичних дослідженнях у межах психоаналізу (Дороті Діннерштейн та Ненсі Чодороу). Дискусії 1970–80-х років про відношення між біологічною та культурною статтю: есенціалістичний, компромісний та конструктивістський погляди. Сучасні гендерні студії про розрізнення чоловічої та жіночої статей в історії. Гендерна літературна критика та гендерні дослідження літератури: нове трактування канону літературних текстів; вивчення «гендерності» літературних текстів, гендерних літературних стереотипів, шляхів «узгодження» гендерності автора з потенційними реципієнтами; гендерна реінтерпретація теоретично-літературного дискурсу нейтральності та об'єктивності літературознавця; гендерні дослідження тіла й тілесності в літературі. Джудіт Батлер про інскрипцію та трансформацію тілесності, радикалізм поглядів Батлер щодо статевих причин соціокультурної дискримінації (*Gender Trouble*, 1990). Започаткування квір-теорії (термін Терези де Лоретіс) у 1990-х роках на захист прав геїв та лесбійок, проти статевої арбітральності; ширші квір-дослідження статусу «інших». Основні положення квір-теорії: заперечення нормативної ідентичності та дискусії про сексуально-статеву ідентичність; концепція множинності й рівності; теорії Іншого. «Зміщення акцентів» та методологічна спільність: гендерні дослідження відмінностей між соціокультурними статями – квір-дослідження сексуальних відмінностей, питань статевої ідентичності та іншості. Початки фемінізму як суспільно-політичного руху (XVIII століття) проти дискримінації жінок та нерівності перед законом. Виникнення академічного фемінізму у XX столітті (феміністична критика). Феміністична критика як інтелектуальний різновид фемінізму, мисленнєвий фундамент соціополітичного фемінізму, інтерпретація будь-яких явищ, що стосуються жінок. Інтердисциплінарність феміністичної критики у поєднанні з гендерними студіями: літературознавство, соціологія, психологія, антропологія, історія, історія культури, мистецтвознавство, музикознавство тощо. Три фази соціополітичного фемінізму та феміністична критика. Феміністична критика як рецепція, інтерпретація/дослідження літературного тексту, мови та інститутів літературознавства з точки зору жіночого досвіду (теорія Патрісії Мейер Спакс). Зв'язки феміністичної критики з психоаналізом, структуралізмом, деконструкціонізмом та теорією культури. Ревізіоністська феміністична критика. Теорія жіночого письма Елейн Шоуолтер: біологічна, лінгвістично-текстуальна, психоаналітична та культурна моделі. Теорія жіночого літературного письменства Елен Сіксус. Постмодерна феміністична критика: впливи деконструкції Дерріди, критика фрейдизму, погляди Юлії Крістевої, культурний фемінізм.

Тема 11. Зміни літературознавчого канону у постколоніальній критиці. Джерела постколоніалізму як методології літературознавчих досліджень: книга американської літературознавиці індійського походження Гаятрі Чакраворті Співак «В інших світах» (1987); книга одного серед засновників постколоніальної критики Білла Ешкрофта «Імперія відписує» (1989); книга американського дослідника постколоніалізму Гомі Бгабга «Нація та нарація» (1990); фундаментальне дослідження американського літературного критика палестинського походження Едварда Саїда «Культура та колоніалізм» (1993). Постколоніальна критика як дослідження образів світу, побудованих з імперської перспективи сприймання внаслідок колонізацій. Ширше значення постколоніальної критики: відносини між колонізаторами та колонізованими всіх груп маргіналізованих та позбавлених культурної незалежності людей (гендерні меншини, етнічні меншини тощо). Постколоніалізм як протистояння усім проявам соціокультурного насилля. Демаскування західноєвропейського канону орієнталізму в літературі та літературознавстві: Едвард Саїд про орієнталізм як великі нарації Заходу, що виправдовують імперські зазіхання на інші культури. Двоєке трактування орієнтального Сходу за Саїдом: інший у значенні гірший, котрий вимагає контролю та включення у цивілізаційний процес; інший у значенні таємничий, неможливий до освоєння. Зв'язок орієнталістського дискурсу із проблемою тиранії імперіальної влади, приклади в англійському модерністському романі (Джозеф Конрад, Томас Гарді, Генрі Джеймс). Літературознавчий канон як «виробник» та промотор колоніальних стереотипів (наприклад, п'єса «Буря» Шекспіра). Завдання постколоніального прочитання літератури: розкриття двозначностей героїв та подій (виявлення їх

«колонізаторського» контексту); суспільно-політична діяльність задля звільнення від панування «культури-гнобителя». Постколоніальна теорія «видалення з історії»: усунення «дикунів» з історії світової літератури через довготривале невизнання інших літератур, окрім західноєвропейських, американської та російської. Постколоніальні теорії Іншого: епістемологічна – трактування Іншого як чужого, ворожого, що становить загрозу; етична – досвідчування Іншого як неможливого (Г. Ч. Співак) – етичне уявлення про колоніалізм як недоречність та неадекватність самого уявлення. Ключові положення постколоніальної критики: дискурс як репрезентація не показує колоніальну реальність, а конструює її (опис не реального світу, а усталених колективних стереотипів); колоніальний дискурс як проєктування цілості, позбавленої опису одиничного й виняткового; політичні моделі західноєвропейського колоніального дискурсу – образ неєвропейських культур з перспективи переваги над ними; расистські доміанти колоніального літературного дискурсу. Постколоніальні перспективи прочитання польської та української літератур від Бароко до Постмодернізму. Постколоніальна критика Стівена Слемона і Гелена Тіффіна.

Тема 12. Література та технологія: постгуманістичні дослідження. Постгуманізм: сучасна філософська концепція, що децентралізує людський суб'єкт і представляє його в мережі різних інших організмів та істот; на відміну від трансгуманізму, розривається в антропоцентричній перспективі, поширює лібералізаційні та емансипаційні процеси на різні інші види істот, з якими людина мешкає на землі. Постінтернет: сучасні дослідження у літературознавчому та мистецькому дискурсі, присвячені аналізу відносин та змін, що виникли внаслідок широкого використання мережових/віртуальних стратегій у сучасній посттехнологічній культурі. Art&science: сучасні мистецькі та наукові практики інтердисциплінарного характеру, що поєднують компетентності художньої, наукової та інженерної майстерні; науково-мистецька діяльність, яка здебільшого здійснюється у творчих колективах із різними компетентностями; способи розширення меж та інструментів художньої практики на основі наукових концепцій чи процедур; творча взаємодія науки та мистецтва. Bio art: жанр сучасного мистецтва, що використовує різні біологічні форми як власне середовище; застосування у мистецтві методів біологічної, біотехнологічної, біоінформатичної та генетичної практики; діяльність, орієнтована на біомистецтво та критика наукових лабораторних досліджень; акцентуація етичних, соціальних та філософських проблем, пов'язаних зі змінами в еволюції під впливом технологічних інструментів; різновид трансгуманізму та постгуманізму. Біоміметика: інтердисциплінарна галузь сучасної науки, що займається розробкою сучасних технічних рішень, які імітують природні функції та поведінку; природне імітаційне (біоміметичне) проєктування нових технологій та поглиблений аналіз механізмів, що відбуваються у природі; застосовується у постгуманістичних дослідженнях літератури та мистецтва. Creative coding (креативне програмування): створення програмних кодів з акцентом на експресивних, естетичних або металінгвістичних функціях; запатентований спосіб отримання унікальних можливостей програмування нових медіа, програмного забезпечення, генеративного та віртуального мистецтва. Посттехнологічна культура: цілісна участь науки й техніки у культурних процесах; зникнення чітких кваліфікаторів, що дозволяють позначати техніку та технологію як щось зовнішнє для сучасної цивілізації; перехід від визначення технологічного суспільства як зовнішнього для культури до посттехнологічних підходів, де технології стають невіддільною частиною соціокультурних, політичних та економічних процесів. Постгуманістичні та посттехнологічні трактування літературознавчих категорій тіла, суб'єктності, простору, афекту тощо. Технологічні розробки сенсорних, перцептивних та когнітивних аспектів літературознавчих досліджень. Засаднича інтердисциплінарність постгуманістичних досліджень.

Тема 13. Література та навколишнє середовище: екокритика. Становлення та розвиток екокритики на сучасному етапі розвитку літературної критики та літературознавчих досліджень: екокритичне читання, екологічне письмо, література довкілля. Екокритика як спротив структуралістським та формалістським теоріям літературного тексту як автономного естетичного творіння, позбавленого будь-яких зв'язків із позатекстовою реальністю.

Тематичні галузі та концепції екокритики: екофемінізм, біорегіоналізм, *animal studies*, антропоцентризм / біоцентризм, пасторалізм, апокаліптизм, рух за екологічну справедливість (*environmental justice*). Плюралістичне значення екології з перспективи посттехнологічної культури: екологія включає не лише принципи функціонування суспільно-політичних та економічних систем, а й енергетичну економіку, питання біотехнологій у сфері соціальної критики. Постгуманістична екокритика як пошук нових моделей опису відносин між людиною та природним середовищем у сучасному світі. Енвіроменталізм: сучасні дослідження у філософії, гуманітарних, соціальних та природничих науках; запроваджує інтердисциплінарний підхід до питань охорони навколишнього середовища; трансдисципліна, що займається не тільки екологічними питаннями, а й відносинами між сучасною культурою та екосистемами; методологія антропологічних та культурологічних досліджень. Філософія енвіроменталізму як трансформація дискурсів про сучасний світ, в тому числі літературних дискурсів; мотивування нових емансипаційних процесів у культурі. Зв'язок енвіроменталізму із громадськими рухами та мистецькими практиками, як *land art*, екологічне мистецтво, *arte povera*, *bio art*, *art&science*. Амбівалентний або енвіроментальний інтелект: форма інтелекту, розпорошена у просторі; стосується насамперед віртуального середовища, однак може описувати здатність природного середовища виконувати інтелектуальну поведінку (наприклад, певної екосистеми). У сучасній посттехнологічній культурі енвіроментальний інтелект ототожнюють з інтелектуальними технологіями (наприклад, розумні міста). У природничих науках та постгуманістичних й екологічних дослідженнях енвіроментальний інтелект пов'язаний із переосмисленням рівнів інтелекту природних систем життя (як рослин, так і тварин) та форм їх спілкування зі світом людей. Екокритика як новітня, експериментальна, посттехнологічна методологія літературознавчих досліджень.

Тема 14. Література та нові медії, цифрові технології. Цифрова література (мережева література, інтернет-література, віртуальна література) як різновид літературного мистецтва, який характеризується залежністю тексту від цифрового носія, що дає можливість створення нелінійних розгалужень поширення інформації, залучення мультимедій до літератури та літературознавчих досліджень. Класифікація цифрової літератури за Н. Кетрін Хейлз. Мережеві літературознавчі дослідження. *Hardware/Software*: *hardware* – матеріальне комп'ютерне обладнання та його периферійні пристрої (контролери, камери, принтери тощо); *software* – комп'ютерне програмне забезпечення, яке не має фізичної форми та зберігається на комп'ютері або на носіях у вигляді програмного коду (див. *software art*); цифрові технології, що використовуються у літературі й літературознавстві сьогодення. *Internet of Things* (Інтернет-речі): концепція, згідно з якою інтернет-мережа складається не тільки із взаємопов'язаних комп'ютерних пристроїв, а й інших технічних пристроїв та фізичних об'єктів; проєкт, який розширює віртуальну інтернет-мережу до фізичного виміру; у ширшій перспективі – можливість підключення до мережі не лише пристроїв та об'єктів, а й людських істот та живих організмів (футурологічний проєкт посттехнологічної культури). *Internet of Things* як нове середовище для інтерактивного мистецтва, цифрового мистецтва та цифрової літератури. *Live coding*: створення програмного коду у прямому ефірі перед аудиторією, наприклад, як частина наукового виступу, літературного читання, концерту, спектаклю тощо; «живе кодування» зазвичай імпровізоване, а його результатом може бути алгоритмічна (алгоритмічне мистецтво) або генеративна (генеративне мистецтво) структура. Тактичні медії: феномен медіаактивізму – альтернативне впровадження та ініціювання суспільно-політичних елементів нових медій (пошук незалежних каналів поширення інформації, розробка альтернативних форм спілкування та взаємодії зі сприймачем, доведення до кризи наявних структур медійної комунікації). Сучасне використання нових медій та цифрових технологій у мистецьких, літературних, наукових та критично-соціальних заходах. Цифрові технології як методологічна перспектива літературознавчих досліджень.

Тема 15. Література та расові питання: Critical Race Theory. Критична теорія раси (*Critical Race Theory* / *CRT*) – академічний рух учених та активістів у галузі цивільних прав у США (1970–80-ті роки), критичне вивчення законодавства та виклик панівним ліберальним

підходам до питань расової справедливості. Соціальні, культурні та правові питання, пов'язані з расою й расизмом. Концепції соціального конструктивізму; пріоритет нарації над доказами й розумом; заперечення понять істини й гідності; відкидання лібералізму. Вільям Мітчел: концепція раси як запису/твердження, опосередкованого набором когнітивних фільтрів – попри неприйняття природничими науками та багаторічну критичну рефлексію в гуманітаристиці, раса залишається призмою сприймання суспільної реальності, а расизм не припинив свого існування. Як витвір расизму, раса може слугувати інтерпретаційним інструментом для розкриття динаміки расистської ідеології, в тому числі відбитої у літературі. Ширші емансипаційні виміри критичної теорії раси: расова теорія та теорія ЛГБТ, ґрунтовані на пізньомодерній інтерпретації категорії ідентичності; теорія нових суспільних рухів. Ключові компоненти критичної теорії раси: колективна ідентичність, солідарність, самоусвідомлення, мікромобілізація. Стратегії опору та емансипації: соціальна освіта, модифікація соціальних сценаріїв, подолання стереотипів. Емансипаційний потенціал літературознавчих досліджень расових питань: стимулювання суспільних змін, розвиток компетентностей критичного мислення, визначення локальних лідерів. Методи виявлення питань раси та расизму у літературі: контрнарація, аналіз писемних документів, біографічний аналіз, реєстрація свідчень, вербалізація мовчазних дискурсів та включення їх до публічного простору. Критична теорія раси у контексті літературознавства, гуманітаристики та інших дисциплін, що розглядають питання соціальної активності, емансипації та соціальної компенсації (соціальна педагогіка, соціальна робота, соціологія освіти та виховання).

ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Психокритика Зигмунда Фрейда. «Поет і фантазування»: дешифрування символів у літературному тексті. Символіка казки за Бруно Беттельгеймом.
2. Теорія архетипів Карла Густава Юнга. Архетипи та символи. Еволюція символу в літературному дискурсі. Теорія архетипів та мітографічні дослідження.
3. Формалізми (російський та американський). Поетична мова. Дезавтоматизація читання. Close reading. Єретизм парафрази. Помилка інтенції та помилка афективності.
4. Структуралізм та наратологія. Комунікативна схема Романа Jakobsona та функції мови. Поетична функція. Рівні наративної структури оповіді за Роланом Бартом.
5. Феноменологія. Онтологія літературного твору за Романом Інґарденом. Етапи читання. Фази й шари літературного твору. Невизначені місця та теорія конкретизації. Квазі-судження та поняття художнього світу й фабули твору. Ідея «істини» в літературі.
6. Герменевтика. Ідея розуміння та експлікації літературного тексту за Гансом-Георґом Гадамером. Герменевтичне коло. Фузія горизонтів. Екзистенційний вимір герменевтики.
7. Постструктуралізм. Постмодернізм у культурі. Криза суб'єкта та «смерть автора» за Роланом Бартом. Авторські інстанції за Мішелем Фуко. Дискурс та текст як «мозаїка цитат» (Юлія Крістева). Типологія інтертекстуальності за Жераром Жанеттом.
8. Деконструкціонізм. Критика канонічної інтерпретації за Жаком Деррідою. Процедура деконструкційного аналізу за Джонатаном Каллером.
9. Прагматизм. Значення тексту як його застосування. Антиесенціалізм та антитеоретизм читання за Річардом Рорті. Інтерпретаційна спільнота за Стенлі Фішем.
10. Фемінізм та гендер. Література як поле суспільної дискримінації та культурні ролі статі. Фаллоцентризм та гінокритика. Реінтерпретація канону. «Жіноче письмо» (*écriture féminine*) та його дистинктивні прикмети.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з навчальної дисципліни «Польська літературознавча методологія» містить: опрацювання теоретичного та прикладного літературознавчого матеріалу; виконання завдань згідно з переліком компетентностей, що формуються у межах кожної теми робочої програми; підготовку до самостійної роботи; опрацювання запропонованих теоретичних джерел та критичних текстів (для виконання індивідуального дослідницького завдання); підготовку до семестрового екзамену.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Психолінгвістична теорія Олександра Потебні, основні ідеї та принципи.
2. Філософсько-поетична теорія європейського модернізму Томаса Стернза Еліота.
3. Дискурс наукових ідей Карла Густава Юнга, що стосуються методології літературознавчих досліджень.
4. Психоаналітичні теорії Жака Лакана.
5. Феноменологія Гастона Башляра. Теорія уяви.
6. Рецептивна естетика Ганса Роберта Яussa. Процесуальність літературного тексту.
7. Основні положення феноменологічної теорії Романа Інгардена.
8. Основні принципи літературної герменевтики Мартіна Гайдеггера.
9. Феноменологічна літературна герменевтика Поля Рікера, теорія конфлікту інтерпретацій.
10. Структуралістська методологія Ролана Барта, основні ідеї та принципи.
11. Семіотична теорія Умберто Еко, основні ідеї та принципи.
12. Постструктуралістська теорія культури й літератури Мішеля Фуко.
13. Деконструкція як новий шлях розуміння й дослідження літературного твору, основні теоретичні принципи Жака Дерріди.
14. Феміністична теорія Юлії Крістєвої, основні ідеї та принципи.
15. Постколоніальна критика Стівена Слемона і Гелена Тіффіна, основні теорії та принципи.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння студентами теоретичного та прикладного матеріалу з навчальної дисципліни «Польська літературознавча методологія» перевіряється шляхом усного опитування, виступів та дискусій під час практичних занять; оцінки індивідуальних дослідницьких завдань; підсумкової контрольної роботи на основі засвоєного матеріалу.

Упродовж семестру студент може отримати максимально 100 балів: робота під час практичних занять – 50 балів; індивідуальне дослідницьке завдання – 25 балів; підсумкова контрольна робота – 25 балів.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

Робота на практичних заняттях	Індивідуальне дослідницьке завдання	Підсумкова контрольна робота	Всього S_{nom}	Екзамен S_{nisc}
50	25	25	100	100
Коефіцієнт погодження			0,6	0,4
Разом			100	

Максимальний бал за відповіді, виступи й дискусії з кожної теми (десять тем) під час практичних занять – до 5 балів включно (максимально 50 балів за всі теми).

Індивідуальне дослідницьке завдання передбачає написання та захист літературознавчого есею (обсягом від 10 до 15 тис. символів з пробілами) на основі обраного із запропонованого переліку літературознавчого джерела. Літературознавчий есей повинен містити: 1) стисле пояснення методологічного напрямку дослідження літератури, до якого належить обране для реферування джерело; 2) коротку довідку про автора обраного джерела та основні ідеї (погляди, концепції, теорії) цього автора як представника даної

літературознавчої методології; 3) реферування обраного джерела (конспективне, послідовне й системне висвітлення головних ідей/тем/концепцій/проблем, викладених у джерелі). Оцінювання виконання індивідуального дослідницького завдання включає критерії фаховості здійсненого літературознавчого аналізу (10 балів), повноти розкриття змісту обраного літературознавчого джерела (10 балів), самостійності й креативності літературознавчих оцінок та висновків (5 балів).

Підсумкова контрольна робота передбачає виконання двох завдань теоретичного та прикладного характеру (максимально по 10 та 15 балів за кожне) на основі засвоєного матеріалу з навчальної дисципліни, включаючи теми для самостійної роботи. Сумарна кількість балів, призначених на оцінку підсумкової контрольної роботи, виводиться шляхом оцінювання якості виконаних завдань, а саме: концептуальна чіткість розкриття питання, аналітична аргументація відповіді, практична спрямованість та можливість застосовувати у різних дослідницьких та методологічних ситуаціях.

Сумарна кількість балів з дисципліни визначається за формулою:

$$S_{\text{сум}} = 0,6 \cdot S_{\text{пот}} + 0,4 \cdot S_{\text{підс}},$$

де $S_{\text{пот}}$ – кількість балів за поточний контроль, $S_{\text{підс}}$ – кількість балів за підсумковий контроль (екзамен).

Екзамен за талоном № 2 та перед комісією проводиться в усній формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Читання лекцій та проведення практичних занять із використанням мультимедійних презентацій та онлайн-ресурсів (використання проектора, екрана, інтернетно-мережевих засобів); аудіо- та відеореєстрацій літературознавчих дискусій, полемік, лекцій; при дистанційній формі навчання використання інтернет-платформ Zoom, Google Meet, Skype, Classroom тощо.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література:

1. A. Burzyńska, M. P. Markowski, Teorie literatury XX wieku. Podręcznik, Kraków: Znak, 2006.
2. A. Burzyńska, M. P. Markowski, Teorie literatury XX wieku. Antologia, Kraków: Znak, 2006.
3. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, Słownik terminów literackich, Wrocław: Ossolineum, 2008.
4. Z. Mitosek, Teorie badań literackich, Warszawa: Wyd. PWN, 2005.
5. Teoria literatury i metodologia badań literackich, wybór D. Ulicka, Warszawa: Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, 1999.
6. J. Kaczorowski, Elementy zarysu dziejów metodologii badań literackich, Warszawa: Wyd. Naukowe UKSW, 2011.
7. R. Nycz, Tekstowy świat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze, Kraków: Universitas, 2001.
8. R. Nycz Ryszard, Wykładowi intertekstualności [w:] Metodyka Literatury. Tom 2, Warszawa, 2002.
9. A. Pilch, Kierunki interpretacji tekstu poetyckiego. Literaturoznawstwo i dydaktyka, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2003.
10. Po strukturalizmie. Współczesne badania teoretycznoliterackie, red. R. Nycz, Wrocław: Wyd. „Wiedza o kulturze”, 1992.
11. J. Culler, Teoria literatury, Warszawa: Wyd. Prószyński i S-ka, 1998.
12. С. Павличко. Теорія літератури. – Київ: Основи, 2009.

13. М. Зубрицька. Номо legens: читання як соціокультурний феномен. – Львів: Літопис, 2004.
14. Література. Теорія. Методологія / уп. і наук. ред. Д. Уліцької, пер. С. Яковенка. – Київ: Вид. Києво-Могилянська академія, 2006.
15. Літературознавчий словник-довідник / за редакцією Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. – Київ: ВЦ «Академія», 2007.
16. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / 2-ге видання. – Львів: Літопис, 2002.
17. Після філософії: кінець чи трансформація? / упоряд. К. Байнес. – Київ: Четверта хвиля, 2000.

Додаткова література:

1. P. Dybel, Granice rozumienia i interpretacji. O hermeneutyce Hansa Georga Gadamera, Kraków: Universitas, 2004.
2. P. Dybel, Oblicza hermeneutyki, Kraków: Universitas, 2012.
3. M. Głowiński, O intertekstualności, [w:] tegoż, Prace wybrane, tom V, Intertekstualność, groteska, parabola. Szkice ogólne i interpretacje, Kraków: Universitas, 2000.
4. J. Sławiński, Analiza, interpretacja, wartościowanie, [w:] tegoż, Prace wybrane, tom IV, Próby teoretycznoliterackie, Kraków: Universitas, 2000.
5. J. Sławiński, Zwłoki metodologiczne, [w:] tegoż, Prace wybrane, tom III, Teksty i teksty, Kraków: Universitas, 2000.
6. D. Danek, Sztuka rozumienia. Literatura i psychoanaliza, Warszawa: Wyd. IBL, 1997.
7. A. Baluchowa, Krytyka tematyczna, „Polonistyka” 1992, nr 2, s. 277 – 280.
8. A. Berleant, Prze-myśleć estetykę. Niepokorne eseje o estetyce i sztuce, Kraków: Universitas, 2007.
9. A. Burzyńska, Od metafizyki do etyki, „Teksty Drugie” 2002, nr 1/2.
10. M. Dąbrowski, Projekt krytyki etycznej, Kraków: Universitas, 2005.
11. Humanizm. Tradycje i przyszłość, red. T. Szkołut, t. 6., Lublin: Wyd. UMCS, 2003.
12. Tropi tożsamości: Inny, Obcy, Trzeci, red. W. Kalaga, Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2004.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/gadamer/gadamer-ch2.htm>
2. https://chtyvo.org.ua/authors/Riceur_Paul/Scho_take_tekst_Poiasnennia_i_rozuminnia/
3. <http://terepishchyi.com/umberto-eko-poetyka-vidkrytoho-tvoru/>
4. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/6.1/13.pdf>
5. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3362/1/Klosinska_Feministyczna_krytyka_literacka.pdf
6. <http://www.filozofia.pl/old/zf06/prezentacje/bbaszczak.pdf>
7. <https://diametros.uj.edu.pl/diametros/article/view/692/1042>
8. <https://www.scribd.com/doc/99713015/M-Heidegger-Czas-swiatoobrazu#scribd>
9. <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5181>
10. <http://www.psychoterapiapt.pl/uploads/PT2009n2s17Przybyla.pdf>
11. <https://docplayer.pl/27280165-Jaka-przyszlosc-pewnego-zludzenia-klopotliwe-dziedzictwo-freuda.html>
12. <https://docplayer.pl/9188592-Psychoanaliza-w-badaniach-literackich.html>
13. http://humaniora.amu.edu.pl/sites/default/files/humaniora/Humaniora%20nr%203/Hum_nr_3_Bytniewski_M.pdf
14. <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1411/szhf.2013.040,Prus.pdf?sequence=1>
15. <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/6416/1/12Hamilton+Schneider-p.pdf>

16. [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_\(54_55\)/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_\(54_55\)-s247-251/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_\(54_55\)-s247-251.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_(54_55)/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_(54_55)-s247-251/Teksty_Drugie_teoria_literatury_krytyka_interpretacja-r1999-t-n1_2_(54_55)-s247-251.pdf)
17. http://rcin.org.pl/ibl/Content/47655/WA248_65193_P-I-2524_markowski-miedzy.pdf
18. <https://www.miesiecznik.znak.com.pl/650-6512009dominik-rogozinterpretacje-interpretacji-o-ksiazce-umberta-eco-i-in-interpretacja-i-nadinterpretacja/>
19. http://www.filo-sofija.pl/userfiles/nr2_a_muchowicz.pdf
20. https://www.academia.edu/7342182/Współczesne_przemiany_intymności_w_świele_historii_seksualności_Michela_Foucaulta
21. https://www.academia.edu/1846244/CZŁOWIEK_POCHŁONIĘTY_PRZEZ_DYSKURS_ANTI-HUMANIZM_MICHEL_A_FOUCAULT_A
22. https://rcin.org.pl/Content/70273/WA248_86005_P-I-30_burzynska-lekturo_o.pdf
23. <https://core.ac.uk/download/pdf/154443918.pdf>
24. <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4406>
25. http://cpp.amu.edu.pl/kwiek/pdf/KWIEK_romantyzm_i_pragmatyzm_Richarda_Rortyego.pdf
26. http://rcin.org.pl/Content/53839/WA248_70256_P-I-2524_markiew-diabel.pdf
27. <https://repozytorium.uph.edu.pl/bitstream/handle/11331/2037/Kryzys%20metafizyki%20a%20lyotardowska%20konceptcja%20ponowoczesnosci.pdf?sequence=1>
28. <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4468>
29. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1477/1/Idea_2007_19_Czarnacka.pdf
30. https://pjaesthetics.uj.edu.pl/documents/138618288/139022106/eik_19_16.pdf/3d61b0ee-596e-4f65-849b-8180e98d5741